

Mədəni irsin məhv edilməsi insanlığa qəsddir

Arxeoloji və memarlıq abidələrinin tədqiqi göstərir ki, bəşər sivilizasiyاسının inkişafında Azərbaycan xalqının böyük xidmətləri olmuşdur. Hər bir xalqın tarixi abidələri dünya mədəni irsinin ayrılmaz hissəsi kimi qəbul edilmişdir. Bu səbəbdən də maddi mədəniyyət abidələrinin mühafizəsi beynəlxalq əhəmiyyətli işdir.

Təsadüfi deyildir ki, tarix və mədəniyyət abidələrinin mühafizəsi, bununla da insanların mədəni hüquqlarının temini təkcə aid olduğu ölkələrin daxili qanunvericiliyi ilə deyil, həmçinin beynəlxalq hüquq normaları ilə tənzimlənir. 16 dekabr 1966-ci il tarixli "İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında" Beynəlxalq Pakt, 14 may 1954-cü il tarixli "Hərbi münaqişələr zamanı mədəni sərvətlərin qorunması haqqında" Haaqa Konvensiyası, 19 dekabr 1954-cü il tarixli Avropa Mədəniyyət Konvensiyası, 16 noyabr 1972-ci il tarixli UNESCO-nun "Ümumdünya mədəni və təbii irsin qorunması haqqında" Konvensiyası və digər beynəlxalq sənədlər tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması, öyrənilməsi, onlardan istifadə və ümumilikdə insanların mədəni hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı müddələri təsbit edir. Azərbaycan dövləti də mədəni abidələrin mühafizəsi ilə bağlı bir sıra beynəlxalq konvensiyalara qoşulmuşdur. Tarix və mədəniyyət abidələrimiz göründüyü kimi, beynəlxalq qanunlarla toxunulmazlıq statusuna malikdir. Çox təəssüf ki, xalqımıza məxsus maddi mədəniyyət nümunələrinin er-

riñe erməni faşistlərinin vəhşi münasibəti özünü daha qabarig şəkildə göstərir. Dövlət başçısı İlham Əliyev çıxışlarında Ermənistən qəs etdiyi torpaqlarımızda müsəlman dini abidələrinə qarşı soyqırımı töretdiyini və erməni işgalçlarının məscidlərə qarşı təhqirramız hərəketlər etdiyini dəfələlə qeyd edib: "İşğal edilmiş torpaqlarımızda Ermənistən rəhbərliyinin göstərişi ilə bütün məscidlərimiz dağıdılib. Şuşa, Ağdam və digər şəhərlərimizin dağıdılmış məscidlərinin fotoskilləri erməni vandallizminin sənədli sübutudur."

Qarabağda təkcə İslam mədəniyyətinə aid abidələrimiz deyil, digər abidələr də məhv edilib. İlk insan məskənlərinən olmuş məşhur Azıx və Tağlar mağaraları, Qaraköpek, Üzərliktpə kurqanları düşmənlər tərəfindən hərbi məqsədlər üçün istifadə edilərək qəsden dağıdılib. Xocalı, Ağdam, Füzuli, Cəbrayıllı rayonlarındakı kurqanlar yanaşı, Şuşa, Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı, Zəngilan, Füzuli rayonlarının ərazilərində qəbiris-

tanlıqlar, türbələr, məscidlər, məbədlər, Qafqaz Albaniyasına məxsus abidələr və digər milli abidələrimiz məhv edilib. Aparılan ilkin monitorinqlər zamanı 50 - dən çox tarix-mədəniyyət abidəsinə, tarixi, memarlıq və arxeoloji əlamət daşıyan obyekte, o cümlədən Xocavənd rayonunun Hadrut qəsəbəsində Alban məbədində (1170-ci il), Zəngilan rayonunun Əmirxanlı kəndində Qız qalasına (XII əsr), Məmmədbəyli kəndində Səkkizgüləli türbəyə (1304-1305-ci illər), Füzuli rayonunun Qarğabazar kəndində karvansaraya (XVII əsr) baxış keçirilmişdir. 30 -a yaxın abidənin işgalçılar tərəfindən tamamilə dağıdıldığı və yalnız qalıqlarının olduğu aşkar edilib.

Təkcə Şuşa şəhərində erməni vandalları 8 muzey, 31 kitabxana, 17 klub, 8 mədəniyyət evini dağıtmış, viran etmişdir. Şuşa şəhərinin tarixi muzeyinin 5 minədək eksponatı, Azərbaycan Xalçası və Xalq Tətbiqi Sənəti Dövlət Muzeyinin Şuşa filialının, Dövlət Qarabağ Tarixi Muzeyinin 1000-dək ekspo-

nati, Azərbaycan professional musiqisinin banisi, dahi bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin (300-dən çox əşya), Azərbaycan vokal sənətinin əsasını qoymuş böyük müğənni Bülbülün (400-dək əşya), görkəmli musiqiçi və rəssam Mir Mövsüm Nəvvabın (100-dən çox əşya) xatirə muzeylərinin, Ağdam Tarix-Diyarşunaslıq Muzeyinin (2 mindən çox əşya), Qubadlı tarix-diyarşunaslıq muzeyinin (3 mindən çox əşya), Zəngilan Tarix-Diyarşunaslıq Muzeyinin (6 minədək əşya) fondları qarət edilmişdir.

Bu gün işğaldən azad edilmiş ərazilərimizdə Azərbaycanın mədəni irsinin daha dərin tədqiqi üçün imkan açılıb. Artıq Şuşa şəhərində və Ağdam rayonunda dağıntıllara məruz qalmış dini ibadət yerlərinin bərpası üzrə işlərə başlanılıb. Heydər Əliyev Fondu qədim Qarabağ torpağında dini abidələrimizin, məscidlərimizin bərpası üzrə layihələri həyata keçirməyə başlayır. Layihə çərçivəsində yerli və xarici mütəxəssislərin iştirakı ilə bölgədəki ziyarətgahlarımızın bərpası, konservasiyası və yenidən qurulması həyata keçiriləcəkdir. Birinci vitse-prezident, Heydər Əliyev Fonduun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın qeyd etdiyi kimi, Qarabağ bölgəsi Azərbaycanın ən gözəl bölgələrindən birinə çevriləcək, burada yenidən həyat canlanacaq, bütün rayonlarımız bərpa olunacaq: "Bir zamanlar ermənilərin vəhşicəsinə dağıldığı, tövləye çevirdiyi məqəddəs dini məkanlarımız yenidən dirçələcək və bütün Qarabağ ərazisindəki məscidlərimizdə azan səsləri eşidiləcək, dualar oxunacaqdır!"

N.Muğanlı